

Ks. Tadeusz SYCZEWSKI

PASTORALNY WYMIAR ROKU LITURGICZNEGO

Treść: Wstęp; I. Pastoralne zadania okresów roku liturgicznego: 1. Celebracja Paschy; 2. Celebracja Adwentu i okresu Bożego Narodzenia; 3. Celebracje w okresie zwykłym; II. Celebracja roku liturgicznego jako realizacja zadań pastoralnych: 1. Rok liturgiczny szkołą wiary; 2. Rok liturgiczny szkołą świętości; 3. Rok liturgiczny szkołą moralności; 4. Rok liturgiczny szkołą modlitwy; Zakończenie.

Wstęp

W ciągu całego roku liturgicznego Kościół sprawuje zbawcze misterium swego założyciela Jezusa Chrystusa. Cały rok kościelny daje wiele możliwości ku temu, aby urzeczywistnić inicjatywę duszpasterską, aby w ten sposób celebracja Tajemnic Zbawiciela była okazją do umocnienia naszej wiary, świętości i pogłębienia modlitwy. Poprzez celebracje okresów liturgicznych - jak podkreśla Drugi Sobór Watykański „.../ Kościół otwiera bogactwa zbawczych czynów i zasług swojego Pana tak, że one uobecniają się niejako w każdym czasie, aby wierni zetknęli się z Nim i dostąpili łaski zbawienia”¹. Cały rok kościelny ma wielkie pastoralne znaczenie. Posiada przede wszystkim sakramentalną moc i skuteczność dla podtrzymania życia chrześcijańskiego². Cały rok liturgiczny jest syntezą życia i duchowości Kościoła w spotkaniu z tajemnicą Zbawiciela w bogactwie licznych celebracji sakramentalnych. To przede wszystkim odnosi się do celebracji okresu paschalnego wraz z czasem przygotowawczym, czyli Wielkim Postem, z okresem Bożego Narodzenia wraz z adwentem oraz z tygodniową celebracją tzw. „Małej Paschy Pana”, czyli niedzieli.

O pastoralnym wymiarze roku kościelnego można mówić wówczas, kiedy dopomaga on wiernym głębiej wejść w sprawowane misteria i przyczynia się do głębszego kontaktu ze Zbawicielem we wspólnocie Kościoła, aby dzięki temu całe życie człowieka wierzącego było miłe Panu Bogu.

W niniejszym artykule zostaną przedstawione najpierw pastoralne zadania wynikające z okresów roku liturgicznego, a następnie ukazana zostanie celebracja roku liturgicznego jako realizacja zadań duszpasterskich. W ten sposób stanie się bardziej widoczne jak ważnego znaczenia nabiera liturgia w życiu Kościoła, zarówno z punktu widzenia duchowości chrześcijanina jak i realizacji jego osobistej historii zbawienia.

¹ KL 102.

² Por. A. LUBOWICKI, *Duszpasterskie znaczenie roku liturgicznego*, Warszawa 2001 /mps BPWT/, s. 1.

I. PASTORALNE ZADANIA OKRESÓW ROKU LITURGICZNEGO

1. Celebracja Paschy

Punktem centralnym roku liturgicznego, największym świętem jest Zmartwychwstanie Pańskie³. Pascha zawiera w sobie treść wszystkich pozostałych uroczystości i świąt. Każdy wierzący przeżywając rok kościelny w całym swoim życiu, zawsze na nowo odkrywa w nim jego głębię i bogactwo⁴. W roku tym dokonuje się przede wszystkim celebrowanie sakramentalne, która skoncentrowana jest na Misterium Paschalnym Zbawiciela, a głównym celem jest głębsze wejście uczestniczących w te wielkie wydarzenia zbawcze.

Okres Wielkiego Postu skoncentrowany jest na gruntownym, bezpośrednim przygotowaniu do obchodu Paschy. Pius Parsch przypomina, że ten okres jest wiosną w roku kościelnym, gdzie z obumierającego Bożego ziarna pszenicy wyrośnie nowy posiew w postaci nowo ochrzczonych⁵. Liturgia tego czasu ma za zadanie przygotować katechumenów poprzez różne stopnie wtajemniczenia, a wiernych przez wspomnienie przyjętego chrztu i pełnienie pokuty do obchodów Paschy⁶. Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych mówią o następujących stopniach tego wtajemniczenia: obrzędy przyjęcia do katechumenatu, czyli okres katechumenatu; drugi stopień to okres wybrania, wpisania imienia, czyli okres oczyszczenia i oświecenia; trzeci zaś stopień to sprawowanie sakramentów wtajemniczenia, czyli okres mistagogii⁷. Wprowadzenie ogólne do tych obrzędów przypomina, że obowiązkiem duszpasterzy jest pomagać biskupowi w nauczaniu i udzielaniu chrztu dorosłym, którzy zostali powierzeni ich pieczy. Do ich szczególnych zadań należy duszpasterskie przygotowanie, pomoc rodzicom i chrzestnym, ścisła współpraca z katechetami świeckimi, odpowiednio do tego przygotowanymi⁸.

Ten okres roku liturgicznego jest dobrą okazją ku temu, aby podkreślać szczególną wartość Słowa Bożego. Wskazane jest organizowanie nabożeństw pokutnych podczas rekolekcji, dni skupienia, piątków⁹. Właściwy charakter tego okresu wyraża pierwsza prefacja wielkopostna: „Albowiem pozwalasz twoim wiernym z oczyszczoną duszą radośnie oczekiwać świąt wielkanocnych, aby gorliwie oddając się modlitwie i dziełom miłosierdzia przez uczestnictwo w sakramentach odrodzenia osiągnęli pełnię dziecięstwa Bożego”¹⁰. W ten nastrój pokuty i pełnienia dobrych uczynków wprowadza Środa Popielcowa. Wiernym należy ukazać głęboki sens teologiczny posypywania głów popiołem, zachęcać do pełnienia czynów miłosierdzia. Duszpasterze winni organizować specjalne akcje charytatywne na rzecz potrzebujących, a zwłaszcza bezrobotnych, rodzin wielodzietnych, chorych i samotnych.

³ Por. KL 102.

⁴ Por. W. SCHENK, *Rok liturgiczny*, Kraków 1974, 7.

⁵ Por. P. PARSCH, *Rok liturgiczny*, T. 2, Poznań 1956, 56.

⁶ Por. KL 109.

⁷ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów Diecezji Polskich*, Katowice 1988, 41-109.

⁸ Por. *tamże*, 14.

⁹ Por. L. DELLA TORRE, "Le celebrazioni della Parola di Dio", w: *La Parola di Dio nell'assemblea liturgica*, Brescia 1966, 198-248.

¹⁰ I Prefacja wielkopostna nr 8, w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 198, 25*.

W przepowiadaniu homiletycznym należy w tym okresie szerzej uwzględniać elementy chrzcielne, właściwe liturgii tego czasu. Nie wolno pominąć także elementów pasyjnych tego okresu. Zachęcać wiernych do uczestnictwa w tradycyjnych nabożeństwach Wielkiego Postu, zwłaszcza Drogi Krzyżowej¹¹, Gorzkich Żali¹², podczas których winno się wygłaszać kazania pasyjne. Sama Droga Krzyżowa ma być odpowiednio przygotowana. Należałoby włączyć w te nabożeństwa dzieci, młodzież, dorosłych. Rozważania poszczególnych stacji nie mogą być przypadkowe, ale starannie przygotowane i dostosowane do grupy uczestników. W wielkopostnym działaniu duszpasterskim należy wiernym ukazywać w pełnym świetle charakter tego okresu i wzywać do szczególnej modlitwy za grzeszników¹³.

Rozwój świętowania misterium paschalnego prowadził w dalszej kolejności do ukształtowania się Wielkiego Tygodnia¹⁴. Ten szczególny czas rozpoczyna niedziela, która nosi nazwę Niedzieli Palmowej, czyli Męki Pańskiej¹⁵. Dzień ten jest wspaniałą okazją do różnego rodzaju aktywizacji pastoralnych rodziców, dzieci, katechetów. Duszpasterze winni przypominać wiernym o przygotowywaniu palm dla wszystkich domowników. Cała też rodzina w miarę możliwości ma uczestniczyć w liturgii błogosławieństwa palm i w uroczystej procesji z palmami¹⁶.

Triduum Paschalne to najważniejsze dni w całym roku liturgicznym. Dlatego też posiadają niezmiernie bogatą liturgię, która wymaga gruntownego przygotowania poprzez właściwą katechezę, homilie i odpowiednie komentarze liturgiczne. To wielkie bogactwo tych dni ma być przeżywane we wspólnocie parafialnej i rodzinnej. Wielkie zadanie w tej mierze stoi przed ruchami kościelnymi. Moderatorzy tych ruchów winni być animatorami w przygotowywaniu pięknej liturgii. Także rodziny mają włączyć się w czynności liturgiczne, w organizowanie adoracji przy ołtarzu wystawienia i przy Grobie Pańskim. Dobrze byłoby w tych dniach zwrócić uwagę na celebrację Liturgii Godzin we wspólnocie parafialnej, zwłaszcza jutrzni i nieszporów. Zachęcić do tego wszystkich wiernych. Przygotować starannie błogosławieństwo pokarmów na stół wielkanocny. W Wielką Sobotę można by zorganizować celebrację Maryjną, czyli tzw. „Godzinę Maryi” z dwiema propozycjami /wschodnią i zachodnią/, praktykowaną przez O. Ermanno Toniolo¹⁷.

We wspólnocie parafialnej nie powinno brakować radosnej „Agapy Paschalnej”, tak jak czyni się to już od wielu lat w krajach Europy Zachodniej, np. we Włoszech. W Polsce zaś praktykowane są we wspólnotach Neokatechumenalnych.

Należy dołożyć wszelkich starań, aby Triduum Paschalne stało się „Wielkim Świętem” od strony duszpasterskiej Kościoła. Duszpasterze winni dostosować się w tej mierze do ogólnych przepisów liturgicznych i organizować nabożeństwa we właściwej porze i w duchu przepisów kościelnych¹⁸.

¹¹ Por. J.J. KOPEĆ, *Droga Krzyżowa*, Niepokalanów 1994, 7.

¹² Por. *Nabożeństwa Pasyjne*, Pelplin 1990, 137.

¹³ Por. T. SINKA, *Zarys liturgiki*, Gościkowo-Paradyż. 1985, 108.

¹⁴ Por. B. NADOLSKI, *Liturgika*, T. 2. Poznań 1991, 62.

¹⁵ Por. *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., 106.

¹⁶ Por. A. LUBOWICKI, dz. cyt., 46.

¹⁷ Por. J. CASTELLANO, *L'anno liturgico*, Roma 1987, 157.

¹⁸ Por. KONGREGACJA KULTU BOŻEGO, „List okólny o przygotowaniu i obchodzeniu Świąt Wielkanocnych z dnia 16. 01. 1988”, *RBL* 41(1988), 377-388.

Szczególną troską w tym czasie należy otoczyć także ludzi chorych.

„Święty okres pięćdziesięciu dni kończy Niedziela Zesłania Ducha Świętego”¹⁹ Tego dnia w szczególny sposób „wspominamy Zesłanie Ducha Świętego na Apostołów, początki Kościoła oraz jego posłanie do wszystkich narodów i języków”²⁰ Liturgia tego czasu podaje do rozważenia wspaniałe przykłady tekstów eucharystycznych, które powinno się wykorzystać w przepowiadaniu, w katechezie, w nabożeństwach Słowa Bożego, wieczorach adoracji i modlitw organizowanych w parafiach. Samą uroczystość Zesłania Ducha Świętego mogłoby się świętować albo z błogosławieństwem wody na początku Eucharystii (woda żywa Ducha) albo z zapaleniem świec wszystkich uczestników liturgii po raz ostatni od świecy Paschalnej po Ewangelii - tak jak w Wigilię Paschalną - na oznaczenie ognia, który zstąpił na każdego z apostołów. Do tego jednak potrzebna jest odpowiednia katecheza wyjaśniająca sens teologiczny tych znaków. W każdym kościele winien to być czas trwania na adoracji i na modlitwie, tak jak w Wieczerniku trwali Apostołowie wraz z Maryją, Matką Jezusa. Wielką rolę w tym względzie mogą odegrać dzieci pierwszokomunijne, młodzież bierzmowana, Ruch Światło-Życie, Domy Kościoła, Odnowa w Duchu Świętym, a także rolnicy, gdyż jest to ich święto (ludowa nazwa Zielone Świątki). To przecież jest czas błogosławieństwa pól, obchody z obrazem Bogurodzicy²¹ To wszystko może wpłynąć na ożywienie liturgii kościoła i przyczynić się do głębokiego jej przeżywania przez wiernych.

2. Celebracja Adwentu i okresu Bożego Narodzenia

Adwent w Kościele Katolickim rozpoczyna nowy rok liturgiczny. Jest to czas pragnień, tęsknoty i oczekiwania. W tradycji ludowej okres ten powinien być tak przeżywany, aby przychodzący Zbawiciel znalazł godne miejsce w sercach ludzkich²² Stąd w każdej parafii urządzone mają być rekolekcje, dni skupienia, nabożeństwa Słowa Bożego z możliwością przystąpienia do sakramentu pokuty i pojednania. Jest to także dobra okazja, aby wiernym ukazywać prawdziwe wartości duchowe tego okresu i przygotowywać na ostateczne spotkanie z Panem Bogiem. Jest to także czas pełen znaków i symboli liturgicznych. Dlatego też potrzebne są odpowiednie katechezy mistagogiczne wprowadzające w ten czas. W okresie adwentu należy uwydatnić rolę Maryi. Liturgiczny nurt maryjny tego czasu znajduje swe miejsce w nabożeństwie rorat²³. Czynne uczestnictwo w roratach wymaga od kapłanów, rodziców i katechetów odpowiedniego przygotowania dzieci i młodzieży.

Należy wskrzeszać i podtrzymywać piękny zwyczaj Nowenny przed Bożym Narodzeniem.

Radosny charakter tego czasu winien być podkreślany w liturgii domowego Kościoła. Może to polegać na przygotowywaniu świec, lampionów i wieńców adwentowych.

¹⁹ "Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza", w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., 63, nr 23.

²⁰ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO, "List okólny o przygotowywaniu i sprawowaniu Świąt Wielkanocnych z 16.01 1988", dz. cyt., 389.

²¹ Por. J. WYSOCKI, *Rytuał rodzinny*, Olsztyn 1981, 208; *Obrzędy błogosławieństwa pól*, Drohiczyń 1997.

²² Por. W. GŁOWA, *Służba Boża*, Lubaczów 1986, 627.

²³ Por. *Służba Boża Diecezji Drohiczyńskiej*, Drohiczyń 1996, 12; *Dokumenty Pastoralne Diecezji Drohiczyńskiej*, Drohiczyń 2001, 33; *Kalendarz Liturgiczny Diecezji Drohiczyńskiej 2001*, Drohiczyń 2000, 174.

Szczególne znaczenie może odegrać dobrze przygotowany wieczór św. Mikołaja wraz ze specjalnym nabożeństwem Słowa Bożego, a potem z różnymi zabawami. Należy włączać w tego typu akcje jak najwięcej rodziców i same dzieci. To od nich mają wypływać propozycje tych zabaw.

Wielkie znaczenie w tym okresie ma Wigilia Bożego Narodzenia i postna wieczerza, które należą do najpiękniejszych polskich zwyczajów. Winno się ze wszech miar pielęgnować, utrzymywać i rozwijać te bogate polskie tradycje. Dzień wigilii jest okazją do rozbudzenia u wiernych ducha miłosierdzia i otwarcia się na drugiego człowieka przez organizowanie akcji charytatywnych (sprzedaż świec caritasowych, kartek świątecznych na ten cel), przygotowanie paczek dla najbiedniejszych, jak również zorganizowanie wieczerzy wigilijnej dla osób ubogich²⁴

Wielkie znaczenie pastoralne ma Msza Święta, zwana Pasterką²⁵. W czasie Pasterki dla większego podkreślenia Narodzenia Pańskiego, należałoby urządzić uroczystą procesję wejścia w czasie, której niosłoby się figurkę Dzieciątka przy wspólnym śpiewie kolęd. Po pozdrowieniu i akcie pokutnym, w klimacie radości, mogłoby się obwieścić uroczystie, że Zbawiciel się narodził w Betlejem. To obwieszczenie może być połączone z uroczystym śpiewem hymnu „Chwała na wysokości Bogu”. Podczas tej Eucharystii należy podkreślić moment przygotowania darów. Byłaby to dobra okazja do złożenia darów w naturze dla najbiedniejszych. Na końcu Mszy Świętej można by dać do ucałowania figurkę Dzieciątka Jezus i umieścić Ją w ziółku, bądź w innym odpowiednim miejscu do adoracji.

Czynnikiem niezwykle ważnym jest przygotowywanie nabożeństwa przed Pasterką z recytacją poezji twórców ludowych o tematyce bożonarodzeniowej, wspólny śpiew kolęd, a także dzielenie się opłatkiem i składanie sobie życzeń świątecznych nie tylko w rodzinach, ale także we wspólnocie parafialnej. Cała oktawa Bożego Narodzenia daje wielkie możliwości pastoralne. Należy podtrzymywać zwyczaje i tradycje tego czasu, tam gdzie jeszcze istnieją: błogosławieństwo owsa w święto św. Szczepana, błogosławieństwo wina w święto św. Jana, czy błogosławieństwo dzieci w święto świętych Młodzianków. Święto zaś Świętej Rodziny daje ogromne możliwości umocnienia więzi rodzinnych. Wskazane byłoby zaproszenie wszystkich małżonków świętujących w danym roku srebrny lub złoty jubileusz małżeństwa. Dzieci mogłyby przygotować krótki program z życzeniami. Podczas Eucharystii małżonkowie mogliby odnowić przyrzeczenia małżeńskie i otrzymać specjalne błogosławieństwo połączone ze skromnymi upominkami²⁶.

W związku z Uroczystością Objawienia Pańskiego należy podtrzymywać piękny zwyczaj błogosławienia kredy i kadzidła, a następnie znaczenia święconą kredą drzwi domów i okadzać gospodarstwa²⁷.

Wizyta duszpasterska, zwana kolędą kapłana daje również wielkie możliwości duszpasterskie. Stwarza możliwość bezpośredniego spotkania się z wiernymi, głębszego poznania ich życia, warunków materialnych. Jest to dobra okazja do porozmawiania na tematy religijne.

²⁴ Por. *Pierwszy Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, Drohiczyn 1997, 114-115.

²⁵ Por. *Dokument Pastoralny Diecezji Drohiczyńskiej*, dz. cyt., 34.

²⁶ Por. *tamże*, 35.

²⁷ Por. *Służba Boga Diecezji Drohiczyńskiej*, dz. cyt., 141-142.

Święto Chrztu Pańskiego daje okazję do odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych. Tego dnia homilia winna być skupiona na zadaniach wynikających z chrztu świętego.

Duże pastoralne znaczenie miałyby także troska duszpasterzy, rodziców, katechetów, twórców kultury ludowej, kierowników ośrodków kultury odnośnie do podtrzymywania lub w niektórych wypadkach już do wskrzeszania takich zwyczajów jak: „Święte Wieczory”, przygotowywanie zespołów kolędniczych (jasełka, herody, chodzenie ze zwierzętami, krakowskie wesele, chodzenie z cyganami itp.).

3. Celebracje w okresie zwykłym

W ciągu roku liturgicznego oprócz okresów, które mają własny charakter zostaje trzydzieści trzy lub trzydzieści cztery tygodnie zwykłe, w które nie obchodzi się żadnej szczególnej Tajemnicy Chrystusa, lecz wspomina się misterium Syna Bożego w całej pełni, zwłaszcza w niedziele. Ten cykl nazywa się Okresem zwykłym²⁸ Cały ten czas skoncentrowany jest przede wszystkim na służbie publicznej Jezusa Chrystusa żyjącego w Kościele, wciąż podążającego drogą nieograniczonego miłosierdzia, wędrującego i czyniącego dobro²⁹ Zbawiciel przez cały okres zwykły żyje i nadal głosi swe przesłanie: Jest obecny w swoim Słowie, albowiem gdy w Kościele czyta się Pismo Święte, wówczas On sam mówi³⁰

Pastoralny wymiar tego okresu polega na zgłębianiu tajemnicy Kościoła. Jest to czas bardzo ważny i najdłuższy w całym roku liturgicznym. Dlatego też celebrowanie Eucharystii w tym okresie nie może stracić swego piękna. Wskazana byłaby przynajmniej krótka homilia każdego dnia podczas, której należałoby poruszać pewne bloki tematyczne, np. związane z pokutą, modlitwami eucharystycznymi, poszczególnymi sakramentami, ze znakami, symbolami, gestami i postawami ciała podczas zgromadzenia liturgicznego. Dobrze byłoby tego okresu liturgie ożywiać poprzez zmianę tekstów mszalnych, posługiwać się wszystkimi tekstami modlitw eucharystycznych, robić odpowiednie komentarze do liturgii, przygotowywać śpiewy liturgiczne i angażować jak najwięcej katolików świeckich. Szczególnie należałoby podkreślać takie dni jak: piątki i soboty.

Rodzinom chrześcijańskim dobrze byłoby zaproponować kręgi biblijne, wyeksponować rolę Pisma Świętego w rodzinach.

Wielkie znaczenie ma tutaj także celebrowanie świąt Pańskich, maryjnych, ku czci świętych. Jest to okazja do przedstawienia teologicznych akcentów poszczególnych świąt, zgłębienia także ich genezy. Szczególne znaczenie w tym okresie mają różnego rodzaju tradycyjne nabożeństwa, takie np. jak majowe, czerwcowe, październikowe. Podtrzymywać zwyczaj odmawiania tego rodzaju nabożeństw w domach rodzinnych czy też przy krzyżach przydrożnych, tam gdzie odległość od kościoła uniemożliwia uczestniczenie w tego typu nabożeństwach w świątyni parafialnej, czy w kaplicy dojazdowej.

²⁸ Por. "Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza", w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., 70, nr 43.

²⁹ Por. Pius XII, "Mediator Dei, z 20. XI. 1947", w: *Eucharystia w wypowiedziach papieża i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej XX wieku*, Londyn 1987, 176.

³⁰ KL 7.

Okres zwykły to także czas urządzania różnego rodzaju procesji. Szczególną rolę ma tutaj do spełnienia procesja związana z Uroczystością Bożego Ciała. Z duszpasterskiego punktu widzenia należy podkreślić związek Eucharystii z całym Misterium Zbawczym i Paschalnym. Dzień ten ze swoim bogactwem celebracji liturgicznych stwarza okazję do rozważania misterium Eucharystii w różnych jej aspektach. Stanowi zaproszenie do zaminiestowania wiary³¹

W tym okresie warto zwrócić uwagę na uroczystość św. Jana Chrzciciela i święcenie wody. Po wieczornym nabożeństwie należy udać się procesjonalnie nad rzekę, staw lub jezioro (studnię). Tego dnia nabożeństwo czerwcowe można odprawić nad brzegiem wody. I po krótkim przemówieniu dokonać uroczystego jej pobłogosławienia. Po tej czynności dziewczęta rzucają wianki na wodę. Następnie, nawiązując do staropolskich zwyczajów, można zorganizować ognisko połączone z recytacją poezji, śpiewem pieśni o tematyce religijnej, patriotycznej czy ludowej³².

Uroczystość Chrystusa Króla stanowi swego rodzaju centrum ideowe Okresu Zwykłego w roku liturgicznym. Prawdę tę można w sposób szczególny wykorzystać w katechezie, a także w celebracji liturgicznej.

II. CELEBRACJA ROKU LITURGICZNEGO JAKO REALIZACJA ZADAŃ PASTORALNYCH

Sensem i celem całego roku liturgicznego jest osobisty udział każdego wierzącego w życiu nadprzyrodzonym. Wszystkie celebracje w okresach roku kościelnego pozostają w służbie życia Bożego: „...spraw łaskawie, abyśmy poznawszy Cię już przez wiarę, zostali doprowadzeni do oglądania twarzą w twarz blasku Twojego majestatu”³³

1. Rok liturgiczny szkołą wiary

Rok liturgiczny jest szkołą wiary, gdyż przedstawia nam jedną prawdę po drugiej, skoncentrowanej wokół osoby Jezusa Chrystusa, przez którego oddajemy chwałę Ojcu Niebieskiemu. Wszystkie uroczystości i święta są świętami Pańskimi, gdyż Jemu oddawana jest wszelka cześć i chwała w ciągu okresów roku liturgicznego. Wszystkie święta i wspomnienia ku czci Matki Bożej i świętych mówią o Jezusie Chrystusie³⁴. Kościół bowiem przez cały rok razem z Maryją, Matką Boga trwa na modlitwie i równocześnie spogląda na Nią w świetle Słowa, które stało się Ciałem³⁵. Święci jawią się nam jako ludzie pielgrzymujący przed nami do nieba, którzy poprzez swoje życie i naśladowanie Zbawiciela byli zdolni do miłości Boga i drugiego człowieka w sposób heroiczny. Oddając cześć

³¹ Por. KURIA METROPOLITARNA WARSZAWSKA, "Pomoce dla formacji liturgicznej", Zeszyt VII. Warszawa 1974, 41-41; B. NADOLSKI, *Liturgia*, t. 2, dz. cyt., 120.

³² *Dokument Pastoralny Diecezji Drohiczyńskiej*, dz. cyt., 44.

³³ "Kolekta z Objawienia Pańskiego", w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., 51.

³⁴ Por. *tamże*, 9.

³⁵ Por. JAN PAWEŁ II, "Maryja najznakomitszy członek Kościoła. Katecheza z 30. VII. 1997", w: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Maryja*, Kraków-Ząbki 1999, 158.

świętym, uwielbiamy Boga w Trójcy Świętej Jedyneego. Jest to zatem nauczanie chrystocentryczne³⁶

Wszystkie prawdy wiary objawione w ciągu roku liturgicznego są dla wiernych szkołą życia ewangelicznego, jednoczącą w jednej prawdzie i wierze wszystkich³⁷. Przekazywane wiernym prawdy wiary mają za zadanie przede wszystkim poszerzać granice miłości i współżycia społecznego. Stąd przekazywane treści poszczególnych dogmatów wiary mają za zadanie nieustannie pielęgnować wiarę i więzy, które łączą człowieka z Panem Bogiem. W ten sposób należy otoczyć wszystkich członków kościoła, aby trwali w jedności z Panem Bogiem przez wiarę i miłość oraz w jedności i miłości między sobą³⁸. Ojciec Święty Papież Pius XI mówiąc na temat roku liturgicznego jako środka nauczania wiary zaznaczył, że „Doroczne obchodzenie świętych tajemnic ma dla ludu więcej znaczenia w nauczaniu wiary niż uroczyste wypowiedzi Kościoła”³⁹

Wszelkie celebracje w okresach roku liturgicznego mają charakter wezwania i zadania. Mają wymiar zobowiązujący. Celebracje liturgiczne wzywają zatem wiernych do zajęcia odpowiedniego stanowiska, do konkretnej odpowiedzi w życiu codziennym⁴⁰. Ojciec Święty Jan Paweł II w encyklice *Centesimus annus* przypomina, że „Doświadczenie nowości, które przeżywa się naśladowując Chrystusa, trzeba przekazywać innym ludziom spośród ich konkretnych trudności, zmagañ, problemów i wyzwañ, aby światło wiary oświetliło je i uczyniło bardziej ludzkim. Wiara bowiem nie tylko pomaga znaleźć rozwiązania, ale również uzdalnia człowieka do przeżywania cierpienia tak, aby się nie zagubił i nie zapomniał o swej godności i powołaniu”⁴¹

Uczestnicy celebracji liturgicznych w całym roku kościelnym świadomi wyjątkowości i odrębności każdego dnia mogą z każdej celebracji skorzystać i ubogacić się treściami, które daje dana uroczystość, święto, wspomnienie czy zwykły dzień. Każdy formularz mszalny, ze swoimi tekstami modlitw, czytañ jest nieustannym zaproszeniem do „wczytowania się” i przyjmowania treści całego misterium zbawienia w obchodach okresów roku liturgicznego⁴². Stąd rok kościelny jest najlepszą formą ewangelizacji. W uczestnikach liturgii utrwała fundamentalne podstawy chrześcijańskie, czyni pielgrzymami nadziei szukającymi Boga⁴³. Prawdę te wyrażają także treści modlitw: „/.../udzielaj nam nieustannie swojej łaski, abymy dążąc do obiecanego nam nieba stali się uczestnikami szczęścia wiecznego”⁴⁴

³⁶ Por. J. ŚLIWAŃSKI, *Dni radości*, München 1976, 135.

³⁷ Por. „List pasterski Prymasa Polski. Wezwanie rodzin parafialnych do tworzenia wspólnoty miłości z 11. II. 1973”, w: *Listy Prymasa Polski 1946-1974*, Paryż 1974, 657-659.

³⁸ Por. „Oroędzie Biskupów Polskich do duchowieństwa o zadaniach posoborowych Kościoła i jego położeniu w Polsce z 17. X. 1966”, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1946-1974*, Paris 1974, 460-466.

³⁹ PIUS XI, „Encyklika *Quas primas*” (1925), BF VII 633.

⁴⁰ Por. J. STEFAŃSKI, „Dlaczego w niedzielę?” w: *Liturgia źródłem i szczytem życia Kościoła*, red. J. Stefański, L. Bielicki, A. Grzelak, Gniezno 1993, 40.

⁴¹ CA 59.

⁴² Por. J. STEFAŃSKI, *Liturgia dla każdego*, Gniezno 1995, 67.

⁴³ Por. B. NADOLSKI, *Liturgika*, t. 2, dz. cyt., 31.

⁴⁴ „Kolekta z 26 niedziel zwykłej”, w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., 267.

2. Rok liturgiczny szkołą świętości

Kościół poprzez celebracje liturgiczne tajemnic zbawienia prowadzi wiernych do świętości. Liturgia w ciągu cyklu rocznego ukazuje wiernym wartości duchowe, które wyzwalają człowieka od istnienia w ukierunkowaniu „mieć”, do istnienia w kategoriach „być”, czyli do budowania dojrzałej osobowości chrześcijańskiej na wzór samego Jezusa Chrystusa⁴⁵. Ośrodkiem całego roku liturgicznego jest świętowanie Paschy Pana, która jest najważniejszym czynnikiem w szkole świętości i źródłem zbawienia dla wszystkich ludzi. Konstytucja o Liturgii przypomina tę prawdę, że „Liturgia jednak jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła i jednocześnie jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc. Albowiem prace apostołskie to mają na celu, aby wszyscy stawszy się dziećmi Bożymi przez wiarę i chrzest schodzili się razem, wielbili Boga pośród Kościoła, uczestniczyli w Ofierze i pożywali Wieczernię Pańską”⁴⁶. Liturgia Kościoła celebrowana w całym roku liturgicznym jest swoistym uosobieniem dzieł Zbawiciela, które dziś jest dokonywane nie tylko przez samego Jezusa Chrystusa, ale także przez całą kapłańską wspólnotę ludu Bożego z biskupami i kapłanami na czele⁴⁷.

Drugi Sobór Watykański w Konstytucji Dogmatycznej o Kościele przypomina, że przez celebracje okresów roku liturgicznego, słuchanie Słowa Bożego, uczestnictwo w sakramentach świętych, a zwłaszcza w Eucharystii, przez modlitwę, samozaparcie i ochoczą posługę braterską wszyscy wierni zachęceni są i zobowiązani do osiągania świętości i doskonałości własnego stanu⁴⁸. Zatem zasadniczym celem roku kościelnego jest życie w stanie łaski uświęcającej. A to jest możliwe dzięki świadomemu, czynnemu i owocnemu uczestnictwie w celebracjach liturgicznych. Stąd też rok liturgiczny dla każdego chrześcijanina na drodze do świętości staje się szkołą, która nie tylko przypomina dokonane dzieło odkupienia, ale rozwija w wierzących prawdziwe życie Boże⁴⁹.

3. Rok liturgiczny szkołą moralności

Rok liturgiczny jest szkołą moralności ponieważ pragnie on uczynić człowieka dobrym, szlachetnym i odpowiedzialnym za swe czyny, aby „czyniąc prawdę w miłości, wzrastali we wszystko w Tym, który jest głową naszą, to jest w Chrystusie” (Ef 4, 15)⁵⁰. Uroczystości, święta i wspomnienia ukazują nam nie tylko postać Zbawiciela wołającego do naśladowania, ale i Matkę Jego, która zawsze przy Nim była oraz świętych, którzy wpatrując się w Zbawiciela poszli Jego śladami: „W te uroczystości Kościół głosi misterium paschalne w Świętych, którzy współcierpieli i zostali współwielbieni z Chrystusem, przedstawia wiernym ich przykłady, pociągające wszystkich przez Chrystusa do Ojca, a przez ich zasługi wyjednywa dobrodziejstwa Boże”⁵¹. Kościół pragnie, aby uczestnictwo

⁴⁵ Por. J.A. ZNAK, *Rok liturgiczny*, Wrocław 1991, 15.

⁴⁶ KL 10.

⁴⁷ Por. W. SŁOMKA, „Liturgia a duchowość chrześcijańska”, *RBL* 22(1969), 240.

⁴⁸ Por. KK 42.

⁴⁹ Por. P. PARSCH, *Rok liturgiczny*, T. 1. Poznań 1956, 7.

⁵⁰ Por. W. SCHENK, *Rok liturgiczny*, dz. cyt., 9.

⁵¹ KL 104.

wiernych w celebracjach liturgicznych było kontynuowane w życiu codziennym poprzez walkę z grzechem i przez praktykowanie w życiu miłości Pana Boga i drugiego człowieka⁵². Celebracje liturgiczne jakie mają miejsce w okresach roku liturgicznego pomagają chrześcijaninowi udział w ofiarnej miłości Zbawiciela⁵³

Cała formacja moralna na przestrzeni roku kościelnego przebiega we wspólnocie religijnej. Ojciec Święty Paweł VI przypomina, że „./.../ nie tylko w teorii, ale także w praktycznym życiu. działalności charytatywnej Kościoła należy się pierwsze miejsce. Dzisiaj nadeszła dla Kościoła godzina realizowania miłości”⁵⁴

Celebracje liturgiczne w całym roku kościelnym są wielkim moralnym wsparciem dla człowieka. Żądania Chrystusa są całościowe. Wyłączenie pewnych dziedzin życia z wpływu Bożego Prawa, czy też ograniczenie jej respektowania w określonych tylko dniach, łączą się z cząstkowym pójściem i naśladowaniem Mistrza⁵⁵

4. Rok liturgiczny szkołą modlitwy

Liturgia roku liturgicznego jest także wspaniałą i niezastąpioną szkołą modlitwy. W tym aspekcie rok kościelny jest ukierunkowany przez człowieka na Kościół jako Mistyczne Ciało Chrystusa⁵⁶. Prowadzona przez Kościół formacja życia modlitewnego w całym roku liturgicznym nie może ograniczać się tylko do teorii modlitwy, czyli do znajomości pewnych zasad, formuł, rodzajów czy form modlitewnych. Ona przede wszystkim ma prowadzić do praktyki modlitwy⁵⁷. Rok kościelny w swoich celebracjach liturgicznych daje wielkie możliwości wykorzystywania różnych form i rodzajów modlitwy. Może dokonywać się to na polu działań apostolskich w rodzinie, parafii, zakładzie pracy, czy to wśród dzieci, młodzieży i starszych. Stąd kształtowanie ducha modlitwy jest jednym ze środków apostolatu, który rodzi się w autentycznej modlitwie, w niej nabiera kształtu i czerpie potrzebne energie⁵⁸

Wpatrując się w postać Maryi i Świętych w całym roku kościelnym można uczyć się od nich modlitwy. Obchodzenie uroczystości, świąt czy wspomnień prowadzi do uwielbienia i dziękczynienia Panu Bogu za wszelkie otrzymane łaski, a jednocześnie prowadzi do przebłagania i przeproszenia najlepszego Ojca za wszelką okazaną Jemu niewierność. Wzory Świętych mówią o tym, że naśladowanie Jezusa Chrystusa jest możliwe dzięki głębokiemu rozumieniu ducha modlitwy. Ponieważ z niej wypływa moc i siła, które są potrzebne do prowadzenia życia chrześcijańskiego.

⁵² Por. MD 2.

⁵³ Por. JAN PAWEŁ II, "Pięćdziesiątnica: Prawo Ducha 7. Katecheza z dnia 9 VIII 1989", w: *Katechezy, dz. cyt.*, 50.

⁵⁴ PAWEŁ VI, "Encyklika *Ecclesiam suam*" 56; por. DK 17.

⁵⁵ Por. B. NADOLSKI, *Liturgia*, t. 2, *dz. cyt.*, 31.

⁵⁶ Por. JAN PAWEŁ II, "Encyklika *Redemptor hominis*", w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, Kraków 1996, 18-20.

⁵⁷ Por. M. KRZYWICKI, "Kościelny wymiar modlitwy", *AK* 126(1996) z. 1/521, 70.

⁵⁸ Por. DA 16; A. LUBOWICKI, *dz. cyt.*, 106.

Zakończenie

Wymiar pastoralny roku liturgicznego polega na tym, aby wydobyć z siebie jak najwięcej energii duchowej, aby dzięki temu dopomóc całej wspólnocie wiernych w radosnym, owocnym, czynnym i świadomym uczestniczeniu w czynnościach liturgicznych, dokonywujących się w okresach tegoż roku. Rok kościelny daje wiele okazji ku temu, aby zgłębiać Słowo Boże, które jest źródłem duchowego zasilania dla każdego wierzącego człowieka. Wielką rolę odgrywają tutaj odpowiednio przygotowane katechezy mistagogiczne, które wprowadzałyby głębiej w cel i sens roku kościelnego. Niezmiernie ważne są odczyty na temat teologicznych treści okresów liturgicznych wraz z ich celebracjami. Istotne znaczenie miałyby w tej mierze parafialne lub dekanalne otwarte dni dyskusji w ramach tygodni kultury chrześcijańskiej, dni skupienia, czy też rekolekcji. Ważną rolę mają tutaj do spełnienia także odpowiednie komentarze liturgiczne, ukazujące głębszy związek liturgii z życiem.

Wszystkie prawdy ukazywane w roku kościelnym są dla wiernych szkołą wiary. Stąd ważne jest przekazywanie prawd dogmatycznych w sposób jasny i zgłębiony. Należy zwrócić uwagę także na język, żeby był prosty i dostępny dla wszystkich. Dzięki temu prawdy te będą przyczyniały się do stałego procesu doskonalenia i kształtowania życia intelektualnego i duchowego.

Pastoralny wymiar tegoż roku jest także drogowskazem moralności⁵⁹. Rok liturgiczny jest także wspaniałą lekcją modlitwy. Poprzez dialog z Panem Bogiem człowiek może głębiej jednoczyć się z Nim. Dlatego też ważne są spotkania modlitewne nie tylko dla poszczególnych stowarzyszeń i ruchów kościelnych działających na terenie parafii, czy w ramach diecezji, ale dla wszystkich: dla dzieci, młodzieży, dorosłych, chorych itp. Wskazane byłyby także homilie, konferencje na temat modlitwy.

Wymiar pastoralny roku kościelnego domaga się przede wszystkim od duszpasterzy uporządkowania różnego rodzaju nabożeństw, aby zgadzały się z duchem i prawem liturgii, z niej wyphywały i do niej prowadziły. Wielkie znaczenie w tej mierze mogą spełnić wspólnoty kościelne, między innymi: Domowy Kościół, Rodziny Nazaretańskie, Wspólnoty Neokatechumenalne, Odnowy w Duchu Świętym, a także Akcja Katolicka, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży itp.

Cały rok kościelny poprzez swoje celebracje uroczystości, świąt, czy wspomnień ukazuje wiernym drogę do świętości. Stąd więcej miejsca należy poświęcić uczestnikom tych celebracji przy różnych okazjach, np.: przy przygotowaniu do chrztu świętego, pierwszej Komunii Świętej, bierzmowania, sakramentu małżeństwa itp. Wielką rolę może tutaj odegrać każda chrześcijańska rodzina, której jednak duszpasterze mają dopomagać i wspierać ją w każdym, dobrym działaniu. Rodzina jako „Domowy Kościół” może nadać głębszego rozumienia i znaczenia celebracjom roku liturgicznego. To w niej rozpoczyna się w tajemniczenie w okresy liturgiczne poprzez uroczyste święcenie dni związanych z przyjęciem poszczególnych sakramentów świętych, podkreślanie ważniejszych świąt czy rocznic rodzinnych, imienin itp.

Ważna jest także duszpasterska troska o piękne zwyczaje i obrzędy, związane z okresami roku liturgicznego. Wielką rolę w tej mierze mogą odegrać katolicy świeccy pod fachowym okiem swoich duszpasterzy.

⁵⁹ Por. J. CASTELLANO, *Anno liturgico, dz. cyt.*, 152-161.

DIMENSIONE PASTORALE DELL'ANNO LITURGICO

Sommario

La pastorale è vera e autentica quando aiuta i fedeli ad entrare nel mistero e da avere il massimo contatto con il Signore nell'assemblea dei battezzati per fare di tutta la vita un sacrificio spirituale gradito a Dio. La pastorale dell'anno liturgico, valorizzando i tempi forti nel loro autentico contenuto salvifico, dovrà costruire i suoi piani con viva attenzione a due istanze: finalizzare l'anno liturgico ad una sempre maggiore partecipazione alla Pasqua di Cristo da parte dei fedeli; legare strettamente la celebrazione dei sacramenti dell'iniziazione cristiana ai ritmi ed ai tempi dell'anno liturgico e particolarmente alla Quaresima ed al tempo Pasquale.

Vivere l'Anno liturgico significa soprattutto impegnare le migliori energie per far partecipare tutta l'assemblea in maniera gioiosa ed impegnata. A questo in modo particolare serve:

La preparazione catechistica per sensibilizzare con la adeguata spiegazione e programmazione delle celebrazioni. La celebrazione stessa, vissuta come momento culminante ed atteso da tutta la comunità ecclesiale nella mistagogia dei riti, dei canti, della predicazione con una accurata ed impegnata partecipazione di tutti i fedeli. All'interno di questa programmazione si possono collocare quelle espressioni di preghiera personale, di pietà popolare che giovano alla assimilazione, comprensione e celebrazione dei misteri celebrati, con una accurata ed occulta integrazione nell'ambito della liturgia ecclesiale, fatta dalla comunità e per la comunità.